

VOORTOETS BEHEER DAMHERT
Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

VERANTWOORDING

Opdrachtgever: Faunabeheereenheid Noord-Holland
Contactpersoon: ██████████
Adres: Spaarne 17
2011 CD Haarlem
Tel: ██████████
E-mail: ██████████

Uitvoering: Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V.
Adres: Waaier 64
2451 VW Leimuiden
Tel: 0172 576072
E-mail: algemeen@eco-logisch.com

Auteurs: ██████████

Kwaliteitscontrole: ██████████

Projectcode: FNFB2001
Status: Definitief
Datum: 28-6-2021

Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. werkt volgens de kwaliteitsnormen van het Netwerk Groene Bureaus. Dit netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. De deskundigen werkende bij Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. voldoen hierdoor aan de volgens het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit gestelde eisen.

Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. is aangesloten op de Nationale Databank Flora en Fauna en heeft daarmee toegang tot de meest volledige natuurgegevens in Nederland.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Wet natuurbescherming	4
1.2.1	Gebiedsbescherming.....	4
1.2.2	Soortbescherming	4
1.3	Onderzoeksmethode en leeswijzer	5
2	Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid.....	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Kwalificerende natuurwaarden.....	7
3	Activiteit	9
3.1	Omschrijving activiteit	9
3.2	Locatie	9
4	Effectenbeoordeling.....	11
4.1	Effectenindicator	11
4.2	Effecten instandhoudingsdoelen	12
4.2.1	Algemeen	12
4.2.2	Habitattypen	13
4.2.3	Habitatrichtlijnsoorten	16
4.2.4	Cumulatieve effecten.....	19
5	Conclusie	20
	Literatuur.....	21
	Bijlage 1: Kaart habitattypen aanwijzingsbesluit.....	22
	Bijlage 2: Foto's sfeerimpressie	23

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN DOEL

Onder de Wet natuurbescherming is jacht, beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden toegestaan, mits deze activiteiten geen significant negatieve gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelen, zoals vastgesteld in het aanwijzingsbesluit van het betreffende Natura 2000-gebied.

Faunabeheereenheid Noord-Holland heeft derhalve Adviesbureau E.C.O. Logisch B.V. gevraagd inzichtelijk te maken wat de effecten van het beheer van de populatie van het damhert zijn op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Op grond van deze effectenstudie kan indien noodzakelijk een vergunning voor de betreffende faunabeheeractiviteit worden aangevraagd.

1.2 WET NATUURBESCHERMING

De Wet natuurbescherming beslaat zowel soortbescherming als gebiedsbescherming. Daarnaast is gebiedsbescherming in Nederland geregeld via beleid uit de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Voor wat betreft de soortbescherming in de Wet natuurbescherming zijn er verschillende beschermingsregimes. Het gaat om soorten die op basis van Europese wetgeving beschermd zijn vanuit Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en soorten die nationaal als beschermde soort zijn aangewezen. Middels het Besluit natuurbescherming of een provinciale verordening kunnen deze nationaal beschermde soorten worden vrijgesteld van de verbodsbepalingen uit de wet. De vrijgestelde soorten kunnen verschillen per provincie.

1.2.1 GEBIEDSBESCHERMING

Het is conform artikel 2.7, tweede lid van de Wet natuurbescherming verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten projecten te realiseren of andere activiteiten te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. Of er negatieve effecten zijn en, zo ja, of deze ook significant kunnen zijn, dient te blijken uit een ecologisch onderzoek. Wanneer er significant negatieve effecten zijn, is een vergunning verplicht en dient tevens onderzocht te worden of die significant negatieve effecten voorkómen kunnen worden (mitigerende maatregelen). Indien dat het geval is, zullen die maatregelen in de vergunningvoorschriften worden opgenomen. Als de significante negatieve effecten niet door maatregelen vooraf kunnen worden voorkomen, zijn de activiteiten in beginsel niet toegestaan, tenzij voldaan wordt aan strikte eisen (de zgn. ADC toets).

Met betrekking tot de beoordeling van plannen en projecten is na aanpassing via de Spoedwet vastgesteld dat:

1. Een bestuursorgaan stelt een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, uitsluitend vast indien is voldaan aan artikel 2.8, met uitzondering van het negende lid.
2. Het is verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten een project te realiseren dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied.
3. Gedeputeerde staten verlenen een vergunning als bedoeld in het tweede lid uitsluitend indien is voldaan aan artikel 2.8.
4. Het verbod, bedoeld in het tweede lid, is niet van toepassing op projecten ten aanzien waarvan bij of krachtens enige wettelijke bepaling een besluit is vereist, indien bij of krachtens die wet is bepaald dat dat besluit uitsluitend wordt vastgesteld indien is voldaan aan artikel 2.8.

1.2.2 SOORTBESCHERMING

Ten aanzien van het damhert wordt de soortbescherming ondervangen door Faunabeheerplan Balans duingebied & de damherten 2020-2026 van de faunabeheereenheid Noord-Holland. Soortbescherming maakt geen onderdeel uit van deze voortoets.

1.3 ONDERZOEKSMETHODE EN LEESWIJZER

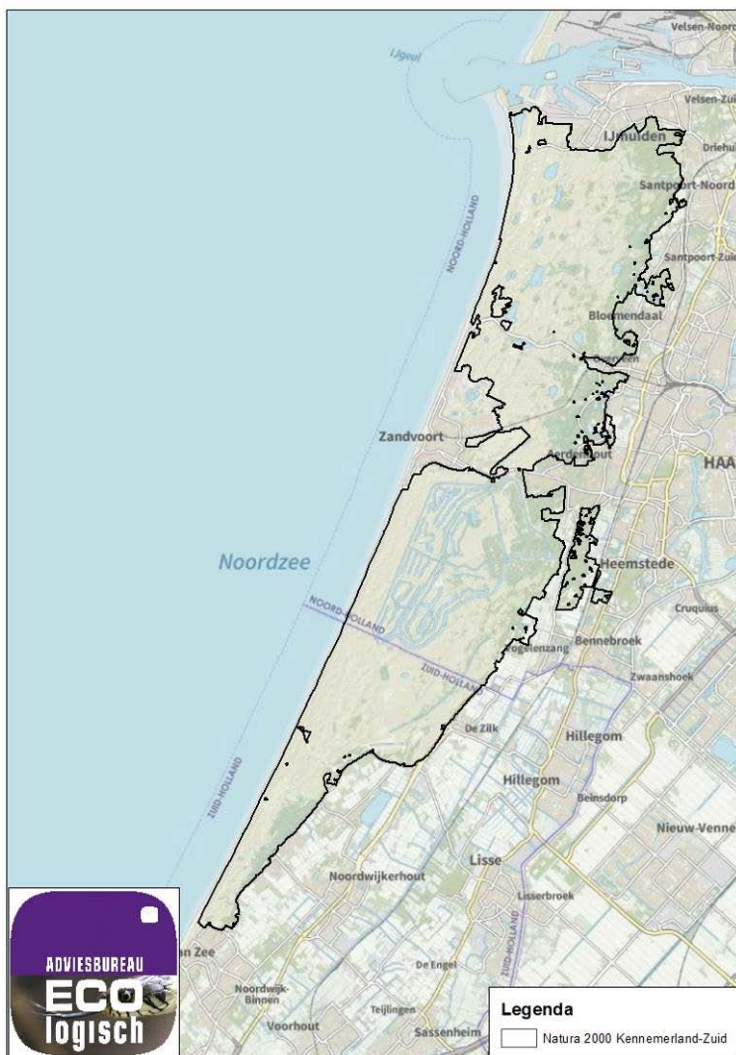
Op basis van een bronnenonderzoek en een locatiebezoek is in hoofdstuk 2 een omschrijving gegeven van het Natura 2000-gebied “Kennemerland-Zuid”, de hier voorkomende kwalificerende natuurwaarden en de instandhoudingsdoelen die voor het Natura 2000-gebied zijn vastgelegd in het Aanwijzingsbesluit en uitgewerkt in het vigerende beheerplan. Voor dit rapport is gebruik gemaakt van de (actuele) informatie in het “Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2020”. Om mogelijke effecten van het beheer van de damhert inzichtelijk te maken is contact geweest met de uitvoerders van het faunabeheer. Hierbij zijn de mogelijke werkwijzen van de voorgenomen activiteit inzichtelijk gemaakt. In hoofdstuk 4 worden de effecten van de in hoofdstuk 3 omschreven activiteiten op de instandhoudingsdoelen inzichtelijk gemaakt. De getoetste activiteiten betreffen enkel de activiteiten in relatie tot het beheer van de populatie van het damhert. In hoofdstuk 5 wordt de conclusie weergegeven van de effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied “Kennemerland-Zuid”.

2 NATURA 2000-GEBIED KENNEMERLAND-ZUID

2.1 INLEIDING

Op 25 april 2013 is het gebied Kennemerland-Zuid definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. Daarmee is het gebied beschermd op grond van de Wet natuurbescherming. De instandhoudingsdoelstellingen voor Kennemerland-Zuid zijn opgenomen in het Besluit Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid.

Het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid (afbeelding 1) betreft het duingebied en delen van de binnenduinrand tussen IJmuiden en Noordwijk in de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland. Het gebied is circa 8.170 hectare groot en wordt deels onderbroken door de badplaatsen Bloemendaal aan Zee, Zandvoort en Langeveld. Kennemerland-Zuid is aangewezen als Natura 2000-gebied vanwege de bijzondere natuur van de duinen.

Afbeelding 1: Ligging Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid

Kennemerland-Zuid heeft daarnaast een beschermende functie tegen het binnendringen van de zee. De Amsterdamse Waterleidingduinen ten zuiden van Zandvoort hebben een belangrijke functie als drinkwatervoorziening. Daarnaast wordt het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid door veel recreanten bezocht.

2.2 KWALIFICERENDE NATUURWAARDEN

In het aanwijzingsbesluit Kennemerland-Zuid zijn de instandhoudingsdoelen weergegeven. Het betreft zowel instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypes als habitatoorten. De habitatoorten betreffen de groenknolorchis, kleine modderkruiper, meervleermuis en de nauwe korfslak. In tabel 1 en 2 is een overzicht opgenomen van deze habitattype en soorten inclusief de bijbehorende doelstellingen.

Tabel 1: Instandhoudingsdoelstellingen Habitatrictlijn, habitattypen (bron: Aanwijzingsbesluit Kennemerland-Zuid)

H2110	Embryonale duinen
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting	Het habitattype embryonale duinen is langs de Hollandse kust een vrij zeldzaam habitattype. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd. Behoud van de oppervlakte geldt binnen natuurlijke fluctuaties.
H2120	Witte duinen
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting	Door de grote breedte van het duingebied is uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het habitattype witte duinen mogelijk. Dit is vooral van belang voor uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit habitattype grijze duinen (H2130).
H2130A	Grijze duinen (kalkrijk)*
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, kalkrijk (subtype A)
Toelichting	Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitattype in Europa. Het gebied herbergt een grote oppervlakte aan grijze duinen, kalkrijk (subtype A) en draagt in belangrijke mate bij aan het landelijke doel voor dit habitattype.
H2130B	Grijze duinen (kalkarm)*
Doel	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, kalkarm (subtype B).
Toelichting	Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitattype in Europa. Het habitattype grijze duinen, kalkarm (subtype B) komt veel voor en kan in kwaliteit worden verbeterd.
H2130C	Grijze duinen (heischraal)*
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, heischraal (subtype C)
Toelichting	Uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitattype in Europa. Het habitattype grijze duinen, heischraal (subtype C) is slechts lokaal aanwezig.
H2150	Duinheiden met struikhei
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
Toelichting	Het habitattype duinheiden met struikhei is momenteel in goede kwaliteit aanwezig op een geringe oppervlakte. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.
H2160	Duindoornstruwelen
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen witte duinen (H2120), grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.
Toelichting	Het habitattype duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitattype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitattypen grijze duinen (H2130). Het type komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor op locaties die niet conflicteren met de doelstellingen voor habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190). Op dergelijke locaties is behoud van belang. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.
H2170	Kruipwilgstruwelen
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitattypen vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.
Toelichting	Het habitattypen kruipwilgstruwelen komt in het gebied op kleine oppervlakte voor, in mozaiek met begroeiingen van habitattypen vochtige duinvalleien (H2190).

Vervolg Tabel 1: Instandhoudingsdoelstellingen Habitatrictlijn, habitattypen

H2180A	Duinbossen (droog)
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, droog (subtype A)
Toelichting	Het habitattype duinbossen, droog (subtype A) bestrijkt een grote oppervlakte waarvan ongeveer twee derde deel goede kwaliteit heeft.
H2180B	Duinbossen (vochtig)
Doel	Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, vochtig (subtype B).
Toelichting	Het habitattype duinbossen, vochtig (subtype B) bestrijkt een relatief kleine oppervlakte waarvan het grootste deel goede kwaliteit heeft.
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, binnenduinrand (subtype C)
Toelichting	Het habitattype duinbossen, binnenduinrand (subtype C) heeft een vrij grote oppervlakte die nagenoeg gelijkmatig verdeeld is over goede en matige kwaliteit. Er is potentie voor verbetering kwaliteit van het subtype vochtig.
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, open water (subtype A)
Toelichting	De oppervlakte aan valleien in het gebied wordt momenteel sterk uitgebreid nu de waterwinning in deelgebieden is gestopt. Vochtige duinvalleien, open water (subtype A), komt verspreid in het gebied voor.
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B)
Toelichting	De oppervlakte aan valleien in het gebied wordt momenteel sterk uitgebreid nu de waterwinning in deelgebieden is gestopt. In het gebied zijn fraaie voorbeelden aanwezig van vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B). In het zuidelijk deel zijn potenties voor uitbreiding aanwezig.
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)
Doel	Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, ontkalkt (subtype C).
Toelichting	De oppervlakte aan valleien in het gebied wordt momenteel sterk uitgebreid nu de waterwinning in deelgebieden is gestopt. Vochtige duinvalleien, ontkalkt (subtype C) komt verspreid in het gebied voor.
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)
Doel	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (subtype D)
Toelichting	De oppervlakte aan valleien in het gebied wordt momenteel sterk uitgebreid nu de waterwinning in deelgebieden is gestopt. Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (subtype D) komt verspreid in het gebied voor.

*Voor dit type habitat geldt een 'sense of urgency'

Tabel 2: Instandhoudingsdoelstellingen Habitatrictlijn, habitatsoorten (bron: Aanwijzingsbesluit Kennemerland-Zuid)

H1014	Nauwe korfslak
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	De nauwe korfslak is op vele locaties in het gebied aangetroffen, waaronder op diverse locaties in hoge dichtheden. Het gebied levert één van de grootste bijdragen aan het behoud van de soort in Nederland.
H1149	Kleine modderkruiper
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	Status van het doel in ontwerpfasen
H1318	Meervleermuis
Doel	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting	Dit gebied levert als overwinteringsgebied een grote bijdrage voor de meervleermuis. De soort overwintert hier in diverse bunkers. De winterverblijven langs de Zuid-Hollandse kust worden voornamelijk door mannetjes meervleermuizen gebruikt.
H1903	Groenknolorchis
Doel	Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.
Toelichting	Het betreft één van de weinige vindplaatsen van de groenknolorchis in de Hollandse duinen. Recente herstelmaatregelen van de biotoop vochtige duinvalleien, kalkrijk (H2190B) hebben er toe geleid dat de populatie recent een forse groei heeft doorgemaakt.

In bijlage 1 zijn de kwalificerende habitattypen op kaart weergegeven. Op basis van vegetatiekarteringen is in 2018 geconcludeerd dat ongeveer de helft van de totale gekarteerde oppervlakte in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Boogkanaal en De Blink niet kwalificeert als habitattype, als gevolg van overbegrazing van habitats door damherten (Oosterbaan e.a, 2019).

3 ACTIVITEIT

3.1 OMSCHRIJVING ACTIVITEIT

De activiteiten die in het Natura 2000-gebied worden voorbereid, betreffen handelingen in het kader van het beheer van de populatie damherten. Het beheer van de populatie wordt onder andere noodzakelijk geacht om verdere schade aan het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid te voorkomen (Beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2020). Om zo spoedig mogelijk tot herstel van habitattypen en versterking van de biodiversiteit over te kunnen gaan, wordt ingezet op een spoedige reductie van de populatie damherten naar een streefstand van circa 1000 dieren. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de streefstand voor Nationaal Park Zuid-Kennemerland (200) en de Amsterdamse Waterleidingduinen (600-800).

De periode van uitvoering van het populatiebeheer vindt in het leefgebied (afbeelding 2) van het damhert in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid plaats in de periode 1 augustus tot en met 31 maart. In de bufferzones wordt jaarrond beheer uitgevoerd, waarbij tussen zonsondergang en zonsopkomst gebruik gemaakt wordt van nachtzichtapparatuur. Bij het nachtelijk beheer van de populatie damherten wordt geen gebruik gemaakt van kunstlicht, anders dan rood of infrarood licht ter ondersteuning van restlichtversterking.

De voertuigen die bij het beheer gebruikt worden, blijven op de bestaande wegen en paden. Het betreft dezelfde voertuigen die worden gebruikt voor andere beheerwerkzaamheden, monitoring en handhaving in het gebied. Wanneer de voertuigen worden gebruikt voor het beheer van de populatie damherten, worden de andere activiteiten niet uitgevoerd.

Het afschot van damherten vindt initieel hoofdzakelijk plaats vanaf bestaande wegen en paden. Naarmate de doelstand wordt benaderd, zal mogelijk te voet verder van wegen en paden afschot plaatsvinden. Dit zal echter beperkt zijn, gezien de kadavers van de geschoten dieren te voet naar wegen en paden dienen te worden verplaatst. Het ontweiden van geschoten damherten vindt ter plekke plaats. In de Amsterdamse Waterleidingduinen worden de ingewanden meegenomen en centraal afgevoerd om een onnatuurlijke hoeveelheid voedsel voor aaseters, in het bijzonder de vos, te beperken. De maaginhoud wordt wel als biomassa achtergelaten in het gebied. In het kader van populatiebeheer geschoten dieren worden in het Nationaal Park Kennemerland-Zuid deels in het gebied achtergelaten. Dit betreft maximaal één kadaver per week.

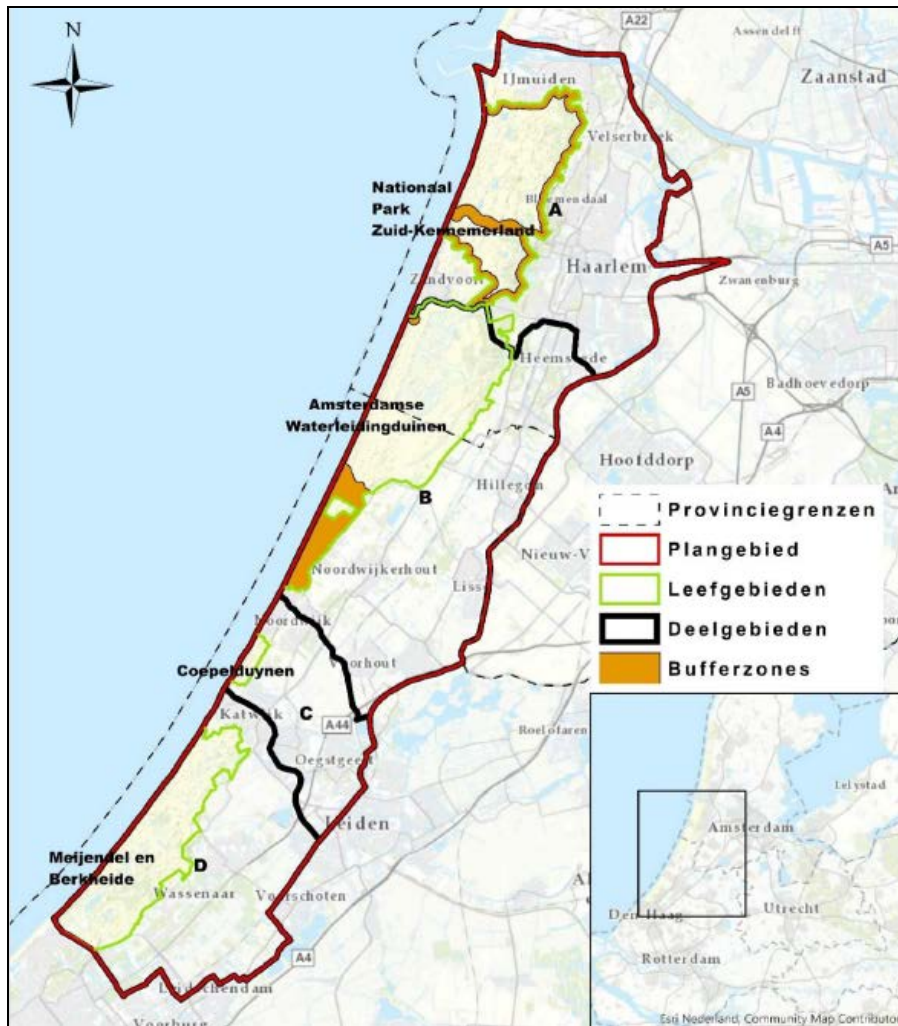
Er wordt bij het beheer van damherten uitsluitend gebruik gemaakt van loodvrije munitie. Er wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van geweren die zijn voorzien van een geluidsdemper. Deze reduceert echter alleen het geluid van de ontploffing van het kruit in de patroon. De knal van de kogel die door de geluidsbarrière gaat, blijft hoorbaar (Eras, 2015).

Het beheer wordt in teams van twee personen uitgevoerd. In totaal zijn er vier teams die afschot van damherten verrichten in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het moment en intensiteit van uitvoering van het beheer kan enigszins variëren afhankelijk van de weersomstandigheden en bezoekersaantallen.

Het huidige beheer kent in het leefgebied een plafond van gemiddeld maximaal 100 damherten per week. Om de doelstand zo spoedig mogelijk te behalen, wordt in de volgende beheerperiode zonder wekelijkse limiet gewerkt. De streefstand wordt als plafond aangehouden. Door met monitoren van de populatie en het afschot, wordt voorkomen dat er teveel damherten worden geschoten. Zodra de streefstand is behaald, wordt het jaarlijkse afschot beperkt tot de aanwas van de populatie, gebaseerd op de monitoringsgegevens.

3.2 LOCATIE

De activiteit vindt plaats in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Het zwaartepunt van de afschot zal liggen in de Amsterdamse Waterleidingduinen, waar de dichtheid van de populatie hoger is ten opzichte van het resterende leefgebied van het damhert binnen het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. In Nationaal Park Zuid-Kennemerland vindt eveneens beheer plaats. In de huidige situatie is het beheer van de populatie van het damhert in de leefgebieden in de Natura 2000-gebieden "Coepelduinen" en "Meijndel en Berkheide" nog niet aan de orde en maakt derhalve geen onderdeel uit van deze toetsing. In afbeelding 2 zijn de leefgebieden en bufferzones waar het beheer wordt uitgevoerd in deelgebieden A en B weergegeven.

Afbeelding 2: Werkgebied met uitvoeringszones (Bron: Concept Faunabeheerplan Damhert 2020-2026)

4 EFFECTENBEOORDELING

4.1 EFFECTENINDICATOR

Om een inschatting te maken van de gevoeligheid van habitattypen en doelsoorten van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid is de Effectenindicator Natura 2000-gebieden geraadpleegd. Hiermee kan bepaald worden welke factoren van de beoogde activiteit getoetst dienen te worden, om te beoordelen of significant negatieve effecten kunnen optreden als gevolg van de beoogde activiteit. In de effectenindicator kan gekozen worden voor een bepaald aantal activiteiten waarvoor storingsfactoren zijn bepaald. De effectenindicator is geraadpleegd voor de activiteit "jacht". Voor de activiteit "jacht" is gekozen om de mogelijke invloed van het reduceren van een populatie van een soort door de geplande activiteit te bepalen. Omdat jacht en populatiebeheer in zekere mate van elkaar verschillen, zijn alle storingsfactoren die met het beheer gepaard gaan, getoetst. In afbeelding 3 zijn de resultaten van de effectenindicator voor de instandhoudingsdoelstellingen van de Kennemerland-Zuid weergegeven.

Storingsfactor	Bewuste verandering soortensamenstelling				
	7	13	16	18	19
Embryonale duinen	☐	☐	☐	☐	☐
Witte duinen	☐	☐	☐	☐	☐
*Grijze duinen	☐	☐	☐	☐	☐
*Duinheiden met kraaihei	☐	☐	☐	☐	☐
*Duinheiden met struikhei	☐	☐	☐	☐	☐
Duindoornstruwelen	☐	☐	☐	☐	☐
Kruipwilgstruwelen	☐	☐	☐	☐	☐
Duinbossen	☐	☐	☐	☐	☐
Vochtige duinvaleien	☐	☐	☐	☐	☐
*Galigaanmoerassen	☐	☐	☐	☐	☐
Groenknolorchis	...	☐	☐	☐	☐
Kleine modderkruiper	■	■	■	■	■
Meervleermuis	■	■	■	■	■
Nauwe korfslak	■	■	■	■	■

■ zeer gevoelig
■ gevoelig
■ niet gevoelig
 n.v.t.
 ... onbekend

Afbeelding 3: Effectenindicator jacht (Bron: BIJ12, 2020)

Voor habitats zijn verontreiniging, vermessing, optische verstoring, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering in soortensamenstelling mogelijk relevant. Voor de habitatrichtlijnsoorten zijn daarnaast verstoring door geluid en in zekere mate verstoring door licht en mechanische effecten relevant. De effectenindicator kan niet als leidend instrument worden gezien. Alle verstoringfactoren die gepaard gaan met de activiteit dienen getoetst te worden (Broekmeijer, 2005).

4.2 EFFECTEN INSTANDHOUDINGSDOELEN

De verwachte effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid zijn hieronder weergegeven. Deze zijn uitgesplitst in habitattypen en habitatsoorten. Hierbij worden de relevante storingsfactoren als beschreven in 4.1 behandeld.

4.2.1 ALGEMEEN

In de toetsing in het kader van de destijds nog geldende Natuurbeschermingswet van het beheerplan 2016-2020 was het oordeel dat negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen konden worden uitgesloten (Lensink, 2015). De doelstellingen zijn niet veranderd, al is wel de wet komen te vervallen en is dit onderdeel opgenomen in de Wet Natuurbescherming.

In het Natura 2000 beheerplan worden damherten diverse keren aangedragen als knelpunt voor de kwaliteit van grijze duinen (kalkrijk en kalkarm), struikheide en duinbossen (droge en binnenduinrand). De soort is daarbij niet opgenomen in de knelpuntenlijst met de daaraan gekoppelde maatregelen, maar wel als knelpunt in de te verwachten trend. In het nieuwe faunabeheerplan is dat met nieuwe onderzoeken met data onderbouwd: na de expert judgement van het oude beheerplan nu ook daadwerkelijk met data (er zijn zelfs aanwijzingen voor afnames in oppervlakte van beschermde habitattypen):

Als gevolg van de achteruitgang in flora en fauna is voor vijf van de habitattypen in het plangebied schade door overbegrazing en betreding door damherten aangetoond: de Grijze duinen (duingraslanden), Duinheiden met struikheide, Vochtige duinvaleien, Duindoornstruwelen en Duinbossen (FBE Noord-Holland, 2021).

Daarnaast zijn er ook onderzoeken die suggereren dat damhertbegrazing negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen voor groenknolorchis en nauwe korfslak (zie 4.2.3). Daarmee draagt damhertbeheer bij aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied en houdt het direct verband met en is nodig voor het beheer van het Natura 2000-gebied. De uitvoering vindt plaats door personeel (boswachters) dat in algemene zin gebonden is voorzorgsmaatregelen en restricties ter voorkoming van natuurschade.

Biodiversiteit

Natura 2000 dient een breder doel dan alleen de instandhoudingsdoelstellingen. De Europese Unie heeft zich ten doel gesteld de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen. Het Natura 2000 netwerk heeft als doel het waarborgen van de biodiversiteit. Dat de overbegrazing van damherten zorg voor biodiversiteitsverlies, is in vele rapporten aangetoond. De resultaten zijn samengevat in de respectievelijke faunabeheerplannen (van Gool, 2016; FBE Noord-Holland, 2021). Damhertbeheer houdt hiermee direct verband met en is nodig voor het beheer van het Natura 2000-gebied.

Stikstof

Er is door damhertbeheer geen sprake van extra stikstofemissie of stikstofdepositie. Het beheer wordt bij alle beheerders uitgevoerd door eigen, bestaand personeel: er zijn geen extra fte's beschikbaar gesteld. Het damhertbeheer is daarmee in plaats van andere werkzaamheden. Het gaat daarmee ten koste van toezicht en handhaving (bestaand gebruik; er is dus omgekeerd evenredig minder handhaving en toezicht), wat gezien de grootte van het gebied eveneens met voertuigen gebeurt. Bovendien is handhaving en toezicht door het hele gebied, terwijl damhertbeheer zich per team concentreert op 'wijken'. Per saldo worden daarmee zelfs minder rijbewegingen tijdens damhertbeheer verwacht. Overigens is het wagenpark van Waternet dat voor alle natuur- en drinkwaterbeheer van de Amsterdamse Waterleidingduinen ingezet wordt, tijdens de beheerperiode vergroend: een veel groter deel is nu elektrisch, waardoor de uitstoot van het totale beheer is afgenomen. Voor het damhertenbeheer is één elektrische wagen aangeschaft. De verkeersbewegingen in het Natura 2000-gebied zullen daarmee als gevolg van het populatiebeheer niet toenemen. Negatieve effecten als gevolg van verzuring en / of vermesting door extra stikstofdepositie kan derhalve op voorhand worden uitgesloten.

Verontreiniging

Bij het beheer van de populatie damherten wordt geen gebruik gemaakt van loodhoudende munitie of andere zware metalen. Negatieve effecten op habitats en habitatrichtlijnsoorten als gevolg van verontreiniging kunnen derhalve op voorhand worden uitgesloten.

Optische verstoring

Optische verstoring kan optreden als gevolg van aanwezigheid van voertuigen en mensen in het gebied. In het leefgebied is deze optische verstoring beperkt tot de periode 1 augustus tot en met 31 maart. In de bufferzones is

deze optische verstoring jaarrond, met het zwaartepunt in de periode 1 augustus tot en met 31 maart. De voertuigen binnen het leefgebied worden wanneer ze niet worden gebruikt voor populatiebeheer van het damhert voor andere werkzaamheden ingezet, waardoor deze verstoring opgaat in het bestaande beheer en gebruik van het Natura 2000-gebied. De verstoring door mensen gaat op in de gebruikelijke verstoring door de aanwezigheid van recreanten. Negatieve effecten als gevolg van optische verstoring door het beheer van damherten, kan derhalve op voorhand worden uitgesloten.

Populatiedynamiek

De verandering in populatiedynamiek is alleen van toepassing op het damhert. Het reduceren van het aandeel vrouwelijke individuen van de populatie damherten, zal leiden tot een afname van de populatiegroei. Deze afname is gewenst in verband met de beheerdoelstellingen van het gebied. Wanneer de groei in de populatie damherten is geremd, zal de geslachtsverhouding middels gericht beheer richting 1:1 worden gebracht en als zodanig worden beheerd. Deze verandering in populatiedynamiek van het damhert zal naar verwachting een positief effect hebben op de instandhoudingsdoelen van vrijwel alle habitattypen (Provincie Noord-Holland, 2016). Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid als gevolg van de verandering in populatiedynamiek van het damhert kunnen op voorhand worden uitgesloten.

Soortensamenstelling

Er is geen sprake van bewuste verandering in soortensamenstelling van het gebied in de zin van een afname. Er worden geen soorten geïntroduceerd in of weggenomen uit het Natura 2000-gebied. Het damhert blijft gehandhaafd in het gebied, zij het in lagere dichtheden. Er is geen sprake van een afnemende soortensamenstelling in het gebied door de voorgenomen maatregelen. Negatieve effecten als gevolg van verandering in soortensamenstelling kan derhalve op voorhand worden uitgesloten. Als gevolg van een lagere graasdruk van het damhert, is het aannemelijk dat de soortensamenstelling in het gebied op termijn zal wijzigen, doordat het habitat geschikt wordt voor meer soorten: verdwenen (geachte) soorten kunnen terugkeren.

4.2.2 HABITATTYPEN

In het Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid is omschreven dat een positief effect van begrazing door damherten kan omslaan in een negatief effect, zoals in de Amsterdamse Waterleidingduinen heeft plaatsgevonden. Overbegrazing leidt tot achteruitgang van de soortenrijkdom in vrijwel alle typen habitat en het belemmert bosverjonging. Het beheer van de populatie damherten is dan ook opgenomen in het beheerplan als maatregel om Natura 2000-doelen te realiseren. Om schade aan kwetsbare habitattypen te voorkomen, is zowel in de AWD als in het NPZK een kaart opgesteld met de meest kwetsbare vegetaties die niet betreden worden. In algemene zin geldt dat de herten zeer mobiel zijn, en verspreid over het gebied voorkomen. In algemene zin geldt daarmee eveneens dat het betreden en uitslepen niet herhaaldelijk op dezelfde plekken plaatsvindt en daarmee lokaal dus ook niet voor veelvuldige betreding zorgt. Voor de AWD geldt dat recreanten ook buiten de paden mogen lopen (struinen) en dat daarmee betreding van habitattypen (op enkele locaties in waterwingebieden na) al bijna gebiedsbreed plaats vindt en dat daarmee betreding voor het damhertbeheer niet wezenlijk verschilt. Zoals vermeld is het uitvoerende personeel gebonden aan voorzorgsmaatregelen en restricties ter voorkoming van natuurschade. Specifiek voor damhertbeheer geformuleerde uitgangspunten zijn daarbij dat natte plekken, geplagde locaties, steilkantjes, half open delen en korstmosrijke plekken gemeden worden. Bij de toetsing op de habitattypen speelt betreding door de beheerders een prominente rol. Betreding beperkt zich tot het op schootsafstand benaderen van herten en het verwijderen van kadavers, waarbij habitats niet worden aangetast. De betreding kan daarbij ook niet los worden gezien zonder de ontstane betreding door de grote dichtheden damherten – waarvan ten tijde van de aanwijzing nog geen sprake was – in ogenschouw te nemen. In algemene zin valt de continue betreding door damherten, deels op vaste looproutes (overal in het duin zijn wissels ontstaan), dag in dag uit, door duizenden dieren in het niet bij de over het gebied verspreide, voor specifieke locaties incidentele betreding (door de grote verspreiding over het gebied) door beheerders (incl. uitslepen) in het niet.

H2110 Embryonale duinen

Bevinden zich zeer lokaal aan de strandzijde. Op deze delen wordt geen beheer uitgevoerd. Typische soort is de strandplevier, die in het gebied niet voorkomt. Bovendien wordt buiten de broedperiode beheerd. Negatieve effecten zijn daarmee op voorhand uitgesloten.

H2120 Witte duinen

Bevinden zich vooral aan de strandzijde en meer landinwaarts na grote ingrepen (zoals na dempen Van Limburg Stirumkanaal in de AWD). Geen betredingsgevoelige habitat, maar door de hoeveelheid zand ook moeilijk

begaanbaar, met weinig voedsel voor de damherten en daarom in de praktijk door zowel de herten veelal als beheerders structureel gemeden. Typische soort voor de Witte duinen is de duinsabelsprinkhaan, die bij betreding eenvoudig kan vluchten. Ook wordt in het theoretische geval van beheer zijn habitat niet aangetast. Negatieve effecten zijn daarmee op voorhand uitgesloten.

Grijze duinen

H2130 A Grijze duinen (kalkrijk) | H2130 B Grijze duinen (kalkarm) | H2130 C Grijze duinen (heischraal)
(Subtypen van) Grijze Duinen staan door de overbegrazing van damherten onder druk. Grote delen voldoen nauwelijks nog aan de minimum kwaliteitseisen (FBE, 2021; Oosterbaan et al. 2019a; Mourik & Oosterbaan., 2020) en daarmee is damhertbeheer de facto een (noodzakelijke) instandhoudingsmaatregel die wel benoemd, maar niet uitgewerkt is in het Natura 2000-beheerplan. Door de algemeen geldende regel dat niet telkens dezelfde plekken betreden worden en, in AWD, wegens het toestaan van struinen, aangevuld met interne afspraken over het vermijden van kwetsbare locaties. Grazige vegetatie met gesloten vegetatiedek en/of mosrijk duingrasland is weinig kwetsbaar voor betreding, natte plekken en locaties met korstmossen zijn wél kwetsbaar en worden ontzien. Op deze manier kan de instandhoudingsmaatregel plaatsvinden, terwijl negatieve effecten op kwalificerende delen worden uitgesloten.

Typische soorten

Voor de vogels geldt dat een groot deel van de soorten niet voorkomt binnen het Natura 2000-gebied: dat is nooit het geval geweest, óf deze soorten waren al verdwenen voordat het damhertbeheer startte. Het gaat daarbij om Bruine Kiekendief, Grauwe Kiekendief, Paapje, Scholekster, Velduil en Visdief. Tapuit en Grauwe Klauwier komen nog (zeer) incidenteel tot broeden, met Boomleeuwerik en Roodborsttapuit gaat het goed. Voor vogels in algemene zin geldt dat het beheer buiten het broedseizoen plaatsvindt. Bij reductie van de damhertenstand zal meer structuur ontstaan in de duingraslanden, wat mogelijk gunstig is voor de insectenstand en daarmee de insecteneters. Negatieve effecten zijn uitgesloten. Het konijn staat sterk onder druk door de ziekte VHS 2. Verstoring door het schot zal incidenteel plaats vinden, maar damhertbeheer is zo random voor wat betreft locaties, dat dit qua effect niet wezenlijk anders is dan veel andere veel voorkomende vormen van verstoring (wandelaars, een roofvogel of passerende vos, overvliegende straaljager etc.). Voor de dagvlinders geldt dat damhertvraat de populaties van veel soorten sterk onder druk heeft gezet (o.a. FBE ZH, 2021; Wallis de Vries, 2020). Voor Duinparelmoervlinder zijn in de AWD zelfs specifieke maatregelen genomen tegen vraat (uitrasteren), omdat nectarplanten (vooral liguster) verdwenen. Bij alle vlinders (Bruin Blauwtje, Duinparelmoervlinder, Heivlinder, Kleine Parelmoervlinder) wordt als knelpunt afname van leefgebied en bloemendichtheid genoemd: bloemenafname is ruimschoots aangetoond als negatief effect van damhertbegrazing en reductie van de populatie damherten is noodzakelijk voor het herstel van vlinderpopulaties. Andersom hebben de vlinders geen last van het schot, vindt beheer goeddeels buiten de vliegseizoenen plaats en zullen geen individuen gedood of beschadigd worden: de vlinders vliegen immers weg. De kans dat een beheerder precies op eitjes staat is verwaarloosbaar klein en (gezien de dichtheden) kleiner dan de kans dat een damhert dat doet. Bovendien heeft zo'n theoretisch incident vanwege de kleine schaal geen effect op de instandhouding van de soort: damhertbegrazing in de huidige dichtheden heeft dat wel. Negatieve effecten worden niet verwacht. In algemene zin geldt voor de sprinkhanen dat het beheer goeddeels buiten de periode plaats vindt dat deze actief zijn. Bovendien worden ook bij betreding geen sprinkhanen gedood of verwond. Voor Blauwvleugelsprinkhaan de effecten van damhertbegrazing mogelijk niet zo groot zijn, dit is een warmte minnende soort. Deze soort staat er zeer goed voor. Voor Duinsabelsprinkhaan en Knopsrietje geldt echter dat deze meer vegetatiestructuur nodig hebben en damherten zorgen juist voor veel minder structuur. Daarmee zou overbegrazing wel eens negatief kunnen zijn voor deze soorten en damhertbeheer dus positief. Negatieve effecten door het beheer worden niet verwacht. Met betrekking tot typische plantensoorten geldt dat de planten in zijn algemeenheid, waaronder veel typische soorten, onder druk staan door overbegrazing van herten (Oosterbaan et al. 2019b). Beheer draagt daarmee juist bij aan de instandhouding van deze soorten. Met het in acht nemen van voorzorgsmaatregelen (zie boven) worden de kwetsbaarste delen ontzien en de kennis en kunde van de beheerders (die niet bovenop een silene gaan staat), verkleint de kans op schade aan individuen. De meeste soorten kunnen enige betreding wel hebben: aangezien beheer verspreid plaats vindt, worden niet telkenmale dezelfde plekken betreden. Betreding en uitslepen hebben daarmee geen negatieve effecten op de populaties van typische soorten – niet beheren heeft dat wel (op alle eetbare soorten). Betreding van damherten heeft grote negatieve effecten op de korstmossen en daarmee ook de typische soorten van de (kalkarme) grijze duinen (Oosterbaan 2019a, 2020). Deze delen worden door de beheerders huist ontzien door betreding en uitslepen. Samenvattend draagt damhertbeheer bij aan de instandhouding en/of herstel van veel typische soorten van de grijze duinen, terwijl negatieve effecten door beheer worden uitgesloten.

H2150 Duinheiden met struikhei

Het enige kwalificerende stukje van het hele Natura 2000-gebied ligt in de uiterste zuidoosthoek van de AWD. Dit deel is uit beschermingsoverweging – er werd veel schade geconstateerd door damhertvraat – uitgerasterd. Daarmee vindt op dit habitatype ook geen faunabeheer meer plaats. Daarmee geldt ook dat het beheer geen effect heeft op typische soorten. Andersom is wel waar: zonder beschermingsmaatregelen en damhertbeheer staan typische soorten (bruin heidestaartje, girafje en open rendiermos) juist onder druk door overmatige betreding (Oosterbaan, 2020) en wordt de habitat (FBE Noord-Holland, 2021) aangetast.

H2160 Duindoornstruwelen

Betreding van en vraat door damherten heeft grote negatieve effecten op duindoornstruwelen, die steeds meer uiteen vallen (Oosterbaan et al. 2019a, 2020). De struwelen worden daarentegen niet betreden met beheer (lastig mikken in het struweel, stekels etc.). Negatieve effecten door beheer worden uitgesloten, terwijl beheer wél bijdraagt aan het herstel van de struwelen.

Typische soorten

Voor de egelantier geldt hetzelfde als voor het habitatype: dit type wordt tijdens beheer niet betreden, maar heeft wel te lijden onder de betreding van de herten. Voor nachtegaal geldt dat deze soort juist door damherten onder druk staat (Noordzij & van der Spek, 2016). Beheer zal dus bijdragen aan herstel van de typische soorten, en negatieve effecten door beheer zelf zijn uitgesloten.

H2170 Kruiwilgstruwelen

Dit habitatype komt slechts beperkt voor binnen het Natura 2000-gebied, en kent veel overlap met H2190. In algemene zin geldt dat kruiwilg en typische soorten door damherten sterk worden aangetast door vraat en betreding (Oosterbaan et al., 2020) en dat beheer daarmee bijdraagt aan de instandhouding. Kruiwilgstruweel zelf wordt niet betreden en er wordt niet overheen gesleept, alleen al omdat het fysiek ingewikkelder/zwaarder is dan er omheen gaan. Negatieve effecten door beheer worden uitgesloten; beheer draagt juist bij aan herstel.

H2180 Duinbossen

H2180 A Duinbossen (droog) | H2180 B Duinbossen (vochtig) | H2180 C Duinbossen (binnenduinrand)

Betreding en uitslepen heeft geen negatieve effecten op het habitatype. De damherten hebben dat door de hoge graasdruk wél: doordat geen verjonging plaats vindt en daardoor de structuur goeddeels verdwenen (samenvatting in: FBE ZH, 2021)

Typische soorten

Typische plantensoorten zijn wilde hyacint en voorjaarshelmbloem. Het beheer vindt in principe plaats buiten de bloeiperioden van beide soorten. Voorjaarshelmbloem is sterk afgenomen onder druk van damhertbegrazing (Oosterbaan 2019b). De trend van de zeldzame eikenpage is onbekend, maar beheer vindt grotendeels buiten de vliegtijd (juli-augustus) plaats. Voorplanting is op eikentwijgen, die niet worden geschaad bij betreding. Typische vogelsoorten zijn Grote Bonte Specht en Houtsnip. BMP-data en soortgericht onderzoek naar Houtsnip (Leo Schaap in lit.) wijzen niet op afname van deze soorten in de AWD tijdens de beheerperiode 2016-2020. Beheer vindt buiten de broedperiode plaats van deze soorten, en daarmee worden nestelende dieren niet verstoord in hun voortplanting. Verstoring na het broedseizoen is incidenteel, zoals er door mensen, concurrenten en predatoren ook regelmatig kortstondige verstoring plaatsvindt. Door beheer worden negatieve effecten op de typische soorten uitgesloten.

Vochtige Duinvalleien

H2180 A Vochtige duinvalleien (open water) | H2180 B Vochtige duinvalleien (kalkrijk) | H2180 C Vochtige duinvalleien (ontkalkt) | H2180 D Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)

Vochtige delen met kwetsbare vegetaties worden bij het beheer gemeden worden, waarmee schade wordt voorkomen. Open water wordt op voorspraak van de beheerders gemeden, omdat zich daar geen damherten bevinden. Damhertenoverbegrazing frustrleert volgens controleurs van de EU herstelprojecten, o.a. gericht op vochtige duinvalleien (FBE ZH, 2021). Kwetsbare, natte delen worden vermeden dus met betrekking tot dit habitatype, worden hooguit de randen betreden. Daarvoor geldt het incidentele karakter, zoals geschetst in de inleiding, waardoor negatieve effecten worden uitgesloten.

Typische soorten

Van de typische plantensoorten staat Moeraswespenorchis sterk onder druk door overbegrazing door herten (van der Spek & van der Voet, 2018). Deze en wellicht ook andere soorten zullen profiteren van beheer. Het meeste

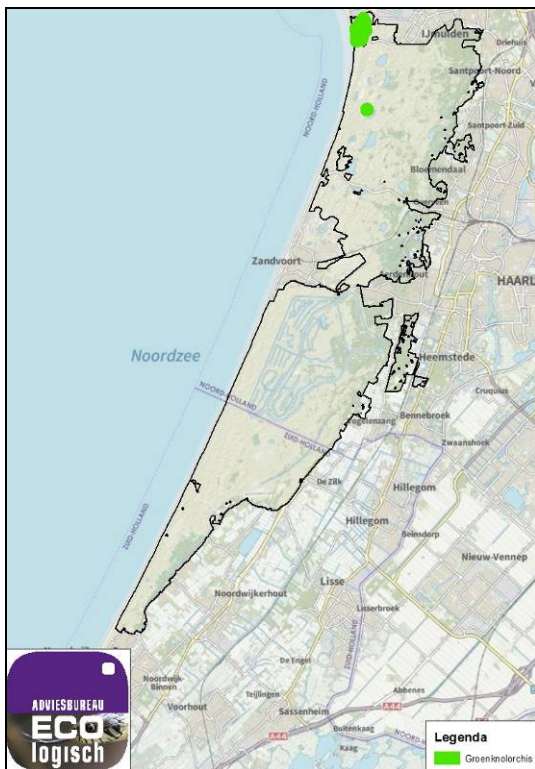
beheer wordt uitgevoerd buiten bloeiperioden van typische plantensoorten. Voor rugstreeppad geldt dat beheer deels buiten de actieve periode plaats vindt. Rugstreeppadden zijn heel mobiel en vluchten op tijd en in de periode dat de juveniele padjes nog heel klein zijn en minder mobiel (zomer), wordt niet beheerd. Negatieve effecten door beheer op de typische soorten worden uitgesloten.

4.2.3 HABITATRICHTLIJNSOORTEN

Voor het Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid zijn instandhoudingsdoelen voor vier habitatrictlijnsoorten geformuleerd: groenknolorchis (*Liparis loeselii*), kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en de nauwe korfslak (*Vertigo angustior*). Voor de doelstellingen: zie 2.2, tabel 2. Voor de habitatrictlijnsoorten geldt dat de kleinere soorten doorgaans minder gevoelig zijn voor verstoring dan de grotere soorten (Brenninkmeijer, 2008). Per soort worden de activiteiten getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen.

Groenknolorchis

De verspreiding van de groenknolorchis is beperkt tot enkele vochtige duinvalleien in het uiterste noordoosten van het Natura 2000-gebied (afbeelding 4). De laatste waarneming uit de AWD stamt uit 2003 (NDFP). De instandhoudingsdoelstelling voor groenknolorchis is een uitbreiding van de omvang en verbetering van de kwaliteit van de biotoop. Uit de AWD is bekend dat andere orchideeënsoorten nagenoeg verdwijnen, of hun fenologische betekenis verliezen (van der Spek & van der Voet, 2018). Damherten richten door hun graasgedrag schade aan vochtige duinvalleien aan (FBE Noord-Holland, 2021), waarmee de kwaliteit van de biotoop niet verbetert, maar juist verslechterd. Damherfthebeer draagt daarmee juist bij aan de instandhoudingsdoelstelling. De groenknolorchis is niet gevoelig voor geluid van het schot. De vochtige duinvalleien waar de soort voorkomt worden niet met voertuigen betreden. De groeiperiode van de groenknolorchis is mei – juli (Duistermaat, 2020). Het beheer van damherten binnen het leefgebied in Kennemerland-Zuid vindt daarmee buiten de groeiperiode plaats, waarmee het uitslepen van een geschoten dier geen directe schade aan de planten aanricht. De impact hiervan zal ook dusdanig klein en incidenteel van aard zijn dat er geen schade aan de standplaatsfactoren plaatsvindt (zie toetsing habitattypen). Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor de groenknolorchis kunnen hiermee dan ook op voorhand worden uitgesloten.

Afbeelding 4: Groeiplaats groenknolorchis Kennemerland-Zuid (Bron: NDFP 2009-2019)

Kleine modderkruiper

De kleine modderkruiper is gebonden aan wateren. Op basis van de NDFF zijn over de periode 2011-2021 geen waarnemingen van deze soort binnen het beheergebied bekend: de soort zit in randsloten van Elswout en de Vogelenzangse Polder. De kleine modderkruiper is zeer gevoelig voor verontreiniging, verstoring door geluid en bewuste verandering van soortensamenstelling. Van verontreiniging en bewuste verandering in soortensamenstelling is bij het beheer van de populatie van het damhart geen sprake. Verstoring door geluid is bij kleine modderkruiper alleen aan de orde wanneer het geluid onder water langdurig trillingen veroorzaakt. Gezien de knal voortkomend uit een schot slechts kortstondig trillingen veroorzaakt, deze knallen verspreid door het gebied plaatsvinden en niet in het water geschoten wordt, is verstoring van individuen van de kleine modderkruiper als gevolg hiervan zeer onwaarschijnlijk. Effecten op de instandhoudingsdoelen kunnen derhalve op voorhand worden uitgesloten.

Meervleermuis

De meervleermuis maakt gebruik van de bunkers in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid om te overwinteren (zie afbeelding 5 voor locaties). De winterslaap van de meervleermuis duurt van oktober tot en met februari (Haarsma, 2011). In deze periode is de soort beperkt actief. Migratie van en naar winterverblijfplaatsen vindt indicatief plaats in de periode 15 maart – 1 april en 1 augustus – 1 oktober (Vleermuisvakberaad, 2017). Waar de migratieroutes van de meervleermuis in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid gelegen zijn, is niet bekend. De doelstelling is behoud van de omvang en kwaliteit van het leefgebied. Van effect op de omvang van het leefgebied is op voorhand geen sprake: de bunkers blijven intact. Door verontreiniging, verstoring door licht, geluid, optische verstoring, mechanische effecten, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering in soortensamenstelling kan het leefgebied in kwaliteit worden aangetast. Het faunabeheer heeft zorg niet voor verontreiniging, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering van soortensamenstelling, en effecten kunnen hiervoor op voorhand worden uitgesloten. Toetsing van verstoring door licht, geluid en mechanische effecten zijn relevant voor de winterverblijfplaatsen. Tijdens de uitvoering van het damhartbeheer worden de winterverblijfplaatsen niet betreden. Knallen in de omgeving van de winterverblijfplaatsen zullen in de winterverblijfplaatsen niet leiden tot verstoring, gezien de bufferwerking van de betonnen wanden. Uit onderzoek is gebleken dat in een worst case scenario, wanneer er met meewind richting een bunker wordt geschoten, het geluidsniveau in de bunker als gevolg van het schot stijgt van gemiddeld 35 decibel naar maximaal 51 decibel. Dergelijke piekgeluidsniveaus worden gedurende de dag als relatief laag beschouwd (Eilders, 2017).

Ook onder de Nb-wettoetsing voor de vorige beheerperiode is beheer op dit punt vergunningvrij verklaard (Lensink, 2015), wat in de Raad van State na nadere onderbouwing (Eilders, 2017) is bevestigd.

In de eerdere vergunning golden ten aanzien van de meervleermuis de volgende voorzorgsmaatregelen ten einde verstoring te voorkomen:

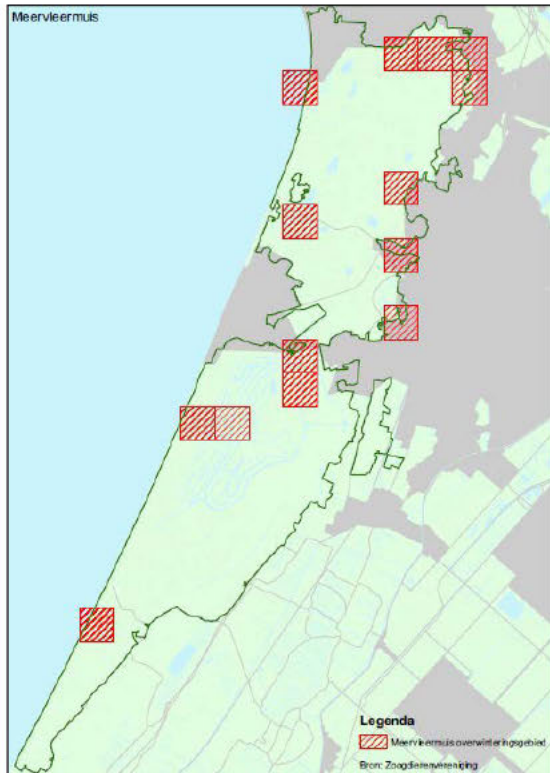
Op minimaal 250 meter van de betreffende bunkers met (meer)vleermuizen vindt geen afschot plaats.

In de periode 1 juli tot 1 november wanneer meervleermuizen in de nacht buiten de bunkers (ook) groepsgewijs actief zijn ('middernachtzwermen') zullen er tussen 23.00 en 03.00 geen activiteiten worden uitgevoerd.

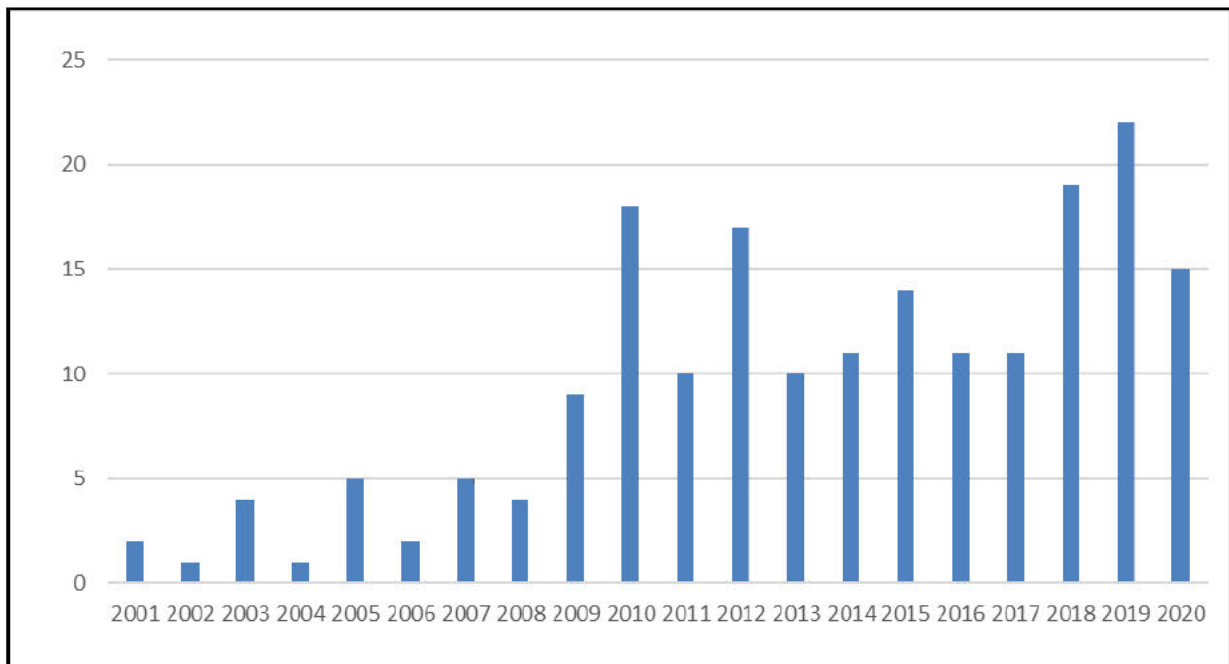
Hiermee wordt zowel verstoring door geluid als eventueel gebruikt licht, uitgesloten.

Tellingen ondersteunen dat het beheer zoals uitgevoerd sinds 2016 geen effect op de staat van instandhouding van meervleermuizen heeft. In de Amsterdamse Waterleidingduinen worden als onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoringsinds 1987 jaarlijks de in bunkers overwinterende vleermuizen gemonitord (m.u.v. 2021 i.v.m. de corona-uitbraak). De trend in het gehele Natura 2000-gebied is onduidelijk, omdat niet jaarlijks dezelfde objecten geteld worden, maar sinds 2011 is er slechts één object toegevoegd aan de tellingen in de Amsterdamse Waterleidingduinen, waarin sinds 2017 één of twee meervleermuizen verbleven. Na een pilot in maart 2016 (na de tellingen) startte het damhartbeheer in de winter van 2016/2017. Daarbij werd 250 m. afstand tot de bunkers gehouden. De grafiek (afbeelding 6) laat zien dat de Meervleermuizen niet onder het damhartbeheer in die periode geleden hebben. Het gaat om kleine aantallen, maar de twee beste jaren (2018, 2019) stammen zelfs van ná de start van het damhartbeheer – ook wanneer de in 2011 toegevoegde bunker niet wordt meegenomen. Het damhartbeheer in deze periode heeft dus niet geleid tot een afname van de soort.

Negatieve effecten op overwinterende individuen van de meervleermuis kunnen met inachtnaam van de voorzorgsmaatregelen op voorhand worden uitgesloten en daarmee ook effecten op de staat van instandhouding.

Afbeelding 5: Overwinteringsgebied meervleermuis (Bron: Natura 2000-beheerplan Kennemerland-Zuid)

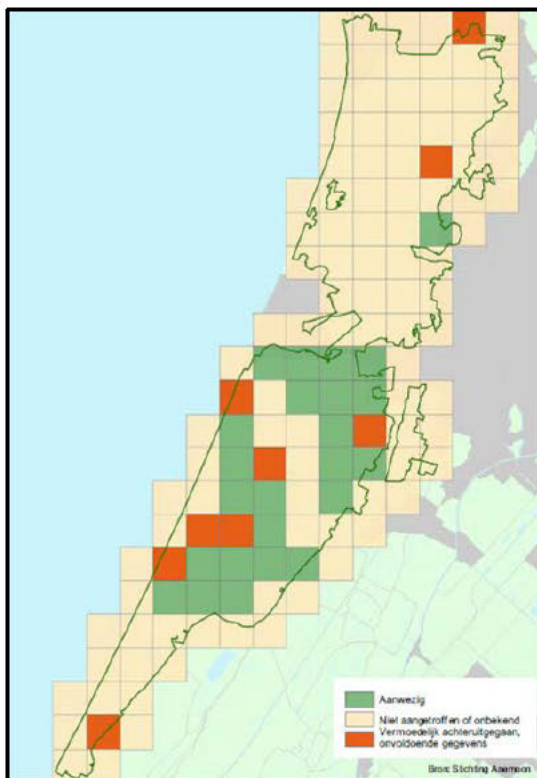

Afbeelding 6: Aantal overwinterende Meervleermuis in de Amsterdamse Waterleidingduinen in 2001-2020 (bron: NEM).

Nauwe korfslak

De nauwe korfslak is een landslak die zich bevindt in de strooisellaag van struwelen en bossen van het plangebied. De meeste waarnemingen zijn bekend uit de AWD, maar de soort komt ook in de andere deelgebieden voor (afbeelding 7). Waarnemerseffecten spelen een rol bij de kennis van de verspreiding van deze soort, omdat de soort vrijwel alleen door specialisten worden gevonden en gedetermineerd. Voor de nauwe korfslak geldt dat deze gevoelig is voor verontreiniging, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering in soortensamenstelling. Dit laatste wordt juist door damhertbegrazing veroorzaakt: door de door

herten ontstane schade aan het habitattype is sprake van een sterke afname, omdat de graasdruk van damherten de vegetatiestructuur, vegetatiesamenstelling en bodemstructuur aantast. Boesveld & Gmelig Meyling (2018) schreven daarover: “Door de begrazingsdruk van damherten is een savanneachtig landschap ontstaan, met grote gevolgen voor de vegetatiestructuur, vegetatiesamenstelling en de bodemstructuur. Deze veranderingen hebben geleid tot een zeer sterke afname van slakken in deze duinen, waaronder meerdere rode lijst soorten en de streng beschermde nauwe korfslak.”. Kortom: het damhertbeheer fungeert daarmee als instandhoudingsmaatregel voor de nauwe korfslak. Bovendien is Nauwe korfslak niet specifiek gevoelig voor betreding: eventuele aanwezige slakjes zitten diep tussen vegetatie en strooisel. Betreding in de AWD – waar gestruind mag worden door bezoekers – is wezenlijk niet anders dan betreding door wandelaars. Betreden en uitslepen hebben daarmee geen effect op de populatie, of op individuen van die populatie. Nauwe korfslak is ook niet gevoelig voor de verstoring van een eventueel gewerschot (de nauwe korfslak heeft geen gehoorgang). Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de nauwe korfslak als gevolg van het beheer van de populatie van het damhert kunnen op voorhand worden uitgesloten, en beheer moet juist leiden tot een positief effect.

Afbeelding 7: Verspreiding nauwe korfslak. Bron: Natura 2000-beheerplan Kennemerland-Zuid

4.2.4 CUMULATIEVE EFFECTEN

Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid is als zodanig aangewezen vanwege het voorkomen van belangrijke natuurwaarden. Binnen het Natura 2000-gebied zijn geen projecten gaande die in cumulatie met de reductie van het aantal damherten tot negatieve effecten op instandhoudingsdoelen kunnen leiden. Evenmin zijn direct buiten het beschermde gebied initiatieven uitgevoerd of gaande die hertoe zouden kunnen leiden. In de afgelopen jaren zijn in het kader van EU LIFE+ en PAS herstelprojecten uitgevoerd van habitattypen Witte Duinen, Grijze Duinen en Vochtige Duinvalleien. Die zijn als gevolg van o.a. een verhoogde stikstofdepositie en verbossing in kwaliteit achteruit gegaan. De beoogde doelen van de projecten zijn door de sterk toegenomen begrazingsdruk van damherten in het geding. Vanuit de EU zorgen geuit over het bereiken van het beoogde doel, gegeven het grote aantal damherten, het welslagen van de projecten zal gediend zijn bij de voorgenomen reductie van het aantal damherten (FBE ZH, 2021). Bovendien is inmiddels duidelijk dat de herten zelf een negatief effect hebben op enkele habitattypen. Beheer draagt daarmee juist bij aan de beoogde doelen en van negatieve cumulatieve effecten is derhalve geen sprake.

5 CONCLUSIE

Om verdere natuurschade in Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid te voorkomen en om zo spoedig mogelijk herstel van aangetaste habitats mogelijk te maken, is men voornemens de populatie van het damhert in het leefgebied in twee jaar tijd te reduceren tot een streefstand van circa 1000 individuen. Hierbij ligt het zwaartepunt van het beheer in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

De reductie van de populatie en het beheer dat erop volgt zijn getoetst aan de kaders van gebiedsbescherming in de Wet natuurbescherming. Hierbij zijn voor de habitats zijn verontreiniging, optische verstoring, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering in soortensamenstelling relevant. Voor de habitatrictlijnsoorten zijn daarnaast verstoring door geluid en in zekere mate verstoring door licht en mechanische effecten getoetst.

Door de werkwijze kunnen negatieve effecten op beschermde habitats en de daarbij horende typische soorten als gevolg van verontreiniging, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering van soortensamenstelling op voorhand worden uitgesloten. De optische verstoring als gevolg van het populatiebeheer in het leefgebied van het damhert en in de bufferzone in het Natura 2000-gebied, gaat op in de optische verstoring die er in de huidige situatie reeds is. Derhalve kunnen negatieve effecten als gevolg van optische verstoring op voorhand worden uitgesloten.

Voor de habitatrictlijnsoorten geldt eveneens dat door de werkwijze negatieve effecten op instandhoudingsdoelen als gevolg van verontreiniging, verandering in populatiedynamiek en bewuste verandering van soortensamenstelling op voorhand worden uitgesloten. Voor de kleine modderkruiper en de nauwe korfslak geldt dat de uitvoering van het beheer geen effect heeft op de habitats van deze soorten. Voor de meervleermuis geldt dat deze tijden het grootste deel van de uitvoeringperiode in winterslaap is in de bunkers en dat migratieroutes niet worden aangetast. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de habitatsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen, kunnen derhalve op voorhand worden uitgesloten.

Daarentegen zorgt reductie van de damhertpopulatie voor diverse habitats, typische soorten en habitatrictlijnsoorten juist voor het tegengaan van verdere achteruitgang of herstel en levert daarmee een bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied. Dit dient tevens het bredere doel van Natura 2000: het stoppen van teruggang in biodiversiteit.

LITERATUUR

- Brenninkmeijer, A., Y. van der Heide & J.G. Oord, 2008, Effectenstudie jacht, beheer en schadebestrijding in Natura 2000-gebieden. A&W-rapport 1036, Altenburgh en Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- Broekmeijer, M., 2005, Effectenindicator Natura 2000-gebieden. Achtergronden en verantwoording ecologische randvoorwaarden en storende factoren, Alterra-rapport 1375, Alterra, Wageningen.
- Duistermaat, H., 2020, Heukels' Flora van Nederland, Noordhoff & Naturalis Biodiversity Center.
- Eras, J., 2015, Jagen met geluidempers. Over mondingsknal en piekbelasting, De Nederlandse Jager 13/14, juli 2015, p.37-39, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging.
- Haarsma, A.-J., 2011, De meervleermuis in Nederland. Rapport nr. 2011.40. Zoogdierverseniging, Nijmegen.
- Lensink, R. Passende Beoordeling aantalsreductie damherten Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid. Toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2018, Ontwerp-Wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden vanwege aanwezige waarden, Directie Natuur & Biodiversiteit.
- Ministerie van Economische Zaken, 2013, 088 Kennemerland-Zuid, aanwijzingsbesluit, Programmadirectie Natura 2000.
- Mourik, J. & B.W.J. Oosterbaan, 2020. Invloed van Damherten op de vegetatie in de AWD. Een analyse van de flora- en vegetatiegegevens tussen 1997 en 2017, Van der Goes en Groot, Alkmaar.
- Noordzij, N. & Spek, V. van der. (2016). Hebben damherten invloed op de nachtegalenstand? Vergelijkend onderzoek in de Waterleidingduinen. De Fitis, 52(4): 8-13.
- Oosterbaan, B.W.J., J. Mourik & R.I. Sikkes, 2019, Vegetatiekartering Amsterdamse Waterleidingduinen, Boogkanaal en De Blink 2016-2018, Van der Goes en Groot, Alkmaar.
- Oosterbaan, B.W.J., M. Langbroek & R.I. Sikkes, 2019b, Florakartering Amsterdamse Waterleidingduinen, Boogkanaal en De Blink 2016-2018, Kartering van SNL-soorten, Rode-lijstsoorten en typische habitatsoorten. Van der Goes en Groot, Alkmaar. Provincie Noord-Holland, 2016, Natura 2000 beheerplan Kennemerland-Zuid 2016-2022, Provincie Noord-Holland
- Spek, V. van der & Voet, A. van der. (2018). Geen herten? Fitte orchideeën! Natuuronderzoek. Natuurberichten uit de Amsterdamse Waterleidingduinen, 28(2): 3-4.
- Versteeg, Y. & R. Borst, 2020, Faunabeheerplan. Balans duingebied & de damherten 2020 – 2026, Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging, 2017, Vleermuisprotocol 2017, maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdierverseniging.nl

PERSOONLIJKE COMMUNICATIE

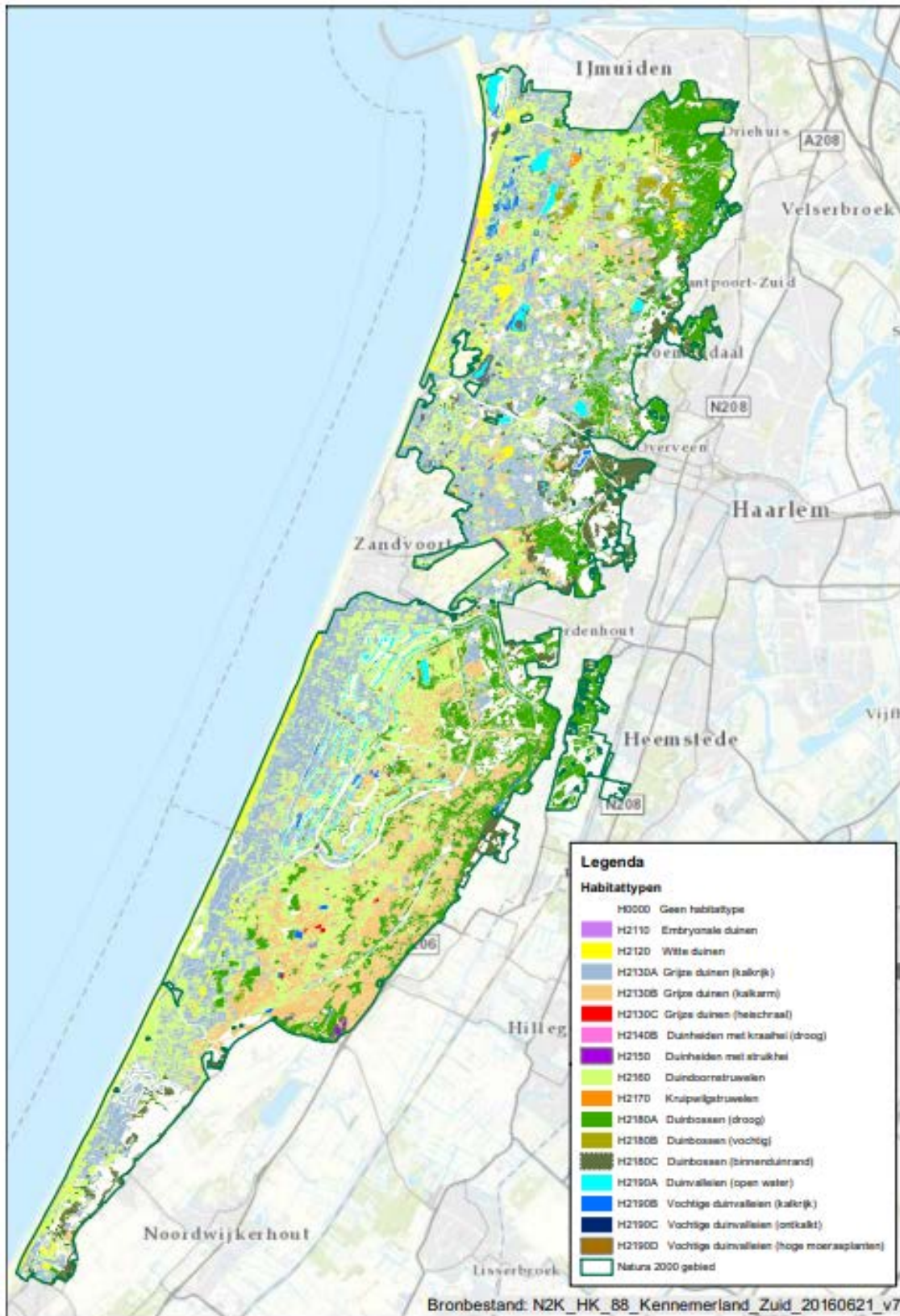
 Amsterdamse Waterleidingduinen
ecoloog PWN

INTERNET

Bij12, Effectenindicator:
www.synbiosys.alterra.nl/bij12/effectenindicatorappl.aspx?selectGebied=88&selectActiviteit=Jacht&submit=Toon+effecten&subj=effectenmatrix

Haarsma
<https://www.vleermuis.net/bescherming/vleermuizen-en-licht>

Bijlage 1: Kaart habitattypen aanwijzingsbesluit

Bron: Provincie Noord-Holland

Bijlage 2: Foto's sfeerimpressie

